

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ aṣṭacatvāriṃśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ aṣṭacatvāriṃśaḥ sargaḥ ॥

puravāsinīnāṃ strīṇāṃ vilāpaḥ

tēṣāmēvaṃ viṣaṇṇānāṃ
pīḍitānāmatīva ca |
bāṣpaviplutanētrāṇāṃ
saśōkānāṃ mumūrṣayā || 2.48.1 ||

abhigamya nivṛttānāṃ
rāmaṃ nagaravāsinām |
udgatānīva sattvāni
babhūvuramanasvinām || 2.48.2 ||

svaṃ svaṃ nilayamāgamya
putradāraiḥ samāvṛtāḥ |
aśrūṇi mumucuḥ sarvē
bāṣpēṇa pihitānanāḥ || 2.48.3 ||

na cāhṛṣyan na cāmōdan
vaṇijō na prasārayan |
na cāsōbhanta paṇyāni
nāpacan gṛhamēdhinaḥ || 2.48.4 ||

naṣṭaṃ dṛṣṭvā nābhyanandan
 vipulaṃ vā dhanāgamam |
 putraṃ prathamajaṃ labdhvā
 jananī nāpyanandata || 2.48.5 ||

gr̥hē gr̥hē rudatyasca
 bhartāraṃ gr̥hamāgatam |
 vyagarhayanta duḥkhārtā
 vāgbhistōttrairiva dvipān || 2.48.6 ||

kiṃ nu tēṣāṃ gr̥haiḥ kāryaṃ
 kiṃ dāraiḥ kiṃ dhanēna vā |
 putrairvāpi sukhairvāpi
 yē na paśyanti rāghavam || 2.48.7 ||

ēkaḥ satpuruṣō lōkē
 lakṣmaṇaḥ saha sītayā |
 yō'nugacchati kākutsthaṃ
 rāmaṃ paricaran vanē || 2.48.8 ||

āpagāḥ kṛtapuṇyāstāḥ
 padminyāsca sarāṃsi ca |
 yēṣu yāsyati kākutsthō
 vigāhya salilaṃ śuci || 2.48.9 ||

śōbhayiṣyanti kākutstha -
 maṭavyō ramyakānanāḥ |
 āpagāśca mahānūpāḥ
 sānumantaśca parvatāḥ || 2.48.10 ||

kānanam vāpi śailam vā
 yaṃ rāmō'nugamiṣyati |
 priyātithimiva prāptaṃ
 nainaṃ śakṣyantyanarcitum || 2.48.11 ||

vicitrakusumāpīḍā
 bahumañjaridhāriṇaḥ |
 rāghavam darśayiṣyanti
 nagā bhramaraśālinaḥ || 2.48.12 ||

akālē cāpi mukhyāni
 puṣpāṇi ca phalāni ca |
 darśayiṣyantyanukrōśād
 girayō rāmamāgatam || 2.48.13 ||

prasraviṣyanti tōyāni
 vimalāni mahīdharāḥ |
 vidarśayantō vividhān
 bhūyaścitrāṃśca nirjharān || 2.48.14 ||

pādapāḥ parvatāgrēṣu
 ramayiṣyanti rāghavam |
 yatra rāmō bhayaṃ nātra
 nāsti tatra parābhavaḥ || 2.48.15 ||

sa hi śūrō mahābāhuḥ
 putrō daśarathasya ca |
 purā bhavati nō'dūrā -
 danugacchāma rāghavam || 2.48.16 ||

pādacchāyā sukhaṃ bhartu -
 stādrśasya mahātmanaḥ |
 sa hi nāthō janasyāsyā
 sa gatiḥ sa parāyaṇam || 2.48.17 ||

vayaṃ paricariṣyāmaḥ
 sītāṃ yūyaṃ ca rāghavam |
 iti paurastryōbhartṛn
 duḥkhārtāstattadabruvan || 2.48.18 ||

yuṣmākaṃ rāghavō'ranyē
 yōgakṣēmaṃ vidhāsyati |
 sītā nārījanasyāsyā
 yōgakṣēmaṃ kariṣyati || 2.48.19 ||

kō nvanēnāpratītēna
 sōtkañṭhitajanēna ca |
 samprīyētāmanōjñēna
 vāsēna hṛtacētasā || 2.48.20 ||

kaikēyyā yadi cēd rājyaṃ
 syādadharmyamanāthavat |
 na hi nō jīvitēnārthaḥ
 kutaḥ putraiḥ kutō dhanaiḥ || 2.48.21 ||

yayā putraśca bhartā ca
 tyaktāvaiśvaryaḥkāraṇāt |
 kaṃ sā pariharēdanyaṃ
 kaikēyī kulapāṃsanī || 2.48.22 ||

kaikēyyā na vayaṃ rājyē
 bhṛtakā hi vasēmahi |
 jīvantyā jātu jīvantyāḥ
 putrairapi śapāmahē || 2.48.23 ||

yā putraṃ pārvivēndrasya
 pravāsayati nirghṛṇā |
 kastāṃ prāpya sukhaṃ jīvē -
 dadharmyāṃ duṣṭacāriṇīm || 2.48.24 ||

upadrutamidaṃ sarva -
 manālbhamaṇāyakam |
 kaikēyyāstu kṛtē sarvaṃ
 vināśamupayāsyati || 2.48.25 ||

nahi pravrajitē rāmē
 jīviṣyati mahīpatiḥ |
 mṛtē daśarathē vyaktaṃ
 vilōpastadanantaram || 2.48.26 ||

tē viṣaṃ pibatālōḍya
 kṣīṇapūṇyāḥ suduḥkhitāḥ |
 rāghavaṃ vānugacchadhva -
 maśrutim vāpi gacchata || 2.48.27 ||

mīthyāpravrajitō rāmaḥ
 sabhāryaḥ sahalakṣmaṇaḥ |
 bharatē sannibaddhāḥ smaḥ
 saunikē paśavō yathā || 2.48.28 ||

pūrṇacandrānanaḥ śyāmō
 gūḍhajatrurarindamaḥ |
 ājānubāhuḥ padmākṣō
 rāmō lakṣmaṇapūrvajaḥ || 2.48.29 ||

pūrvābhibhāṣī madhuraḥ
 satyavādī mahābalaḥ |
 saumyaśca sarvalōkasya
 candravat priyadarśanaḥ || 2.48.30 ||

nūnaṃ puruṣaśārdūlō
 mattamātaṅgavikramaḥ |
 śōbhayīṣyatyaṇyāni
 vicaran sa mahārathaḥ || 2.48.31 ||

tāstathā vilapantyastu
 nagarē nāgarastriyaḥ |
 cukruśurduḥkhasantaptā
 mṛtyōriva bhayāgamē || 2.48.32 ||

ityēvaṃ vilapantīnāṃ
 strīṇāṃ vēśmasu rāghavam |
 jagāmāstaṃ dinakarō
 rajanī cābhyavartata || 2.48.33 ||

naṣṭajvalanasantāpā
 praśāntādhyāyasatkathā |
 timirēṇānuliptēva
 tadā sā nagarī babhau || 2.48.34 ||

upaśāntavaṇīkpaṇyā

naṣṭaharṣā nirāśrayā |

ayōdhyā nagarī cāsī -

nnaṣṭatāramivāmbaram || 2.48.35 ||

tadā striyō rāmanimittamāturā

yathā sutē bhrātari vā vivāsītē |

vilapya dīnā rurudurvicētasah

sutairhitāsāmadhikō'pi sō'bhavat || 2.48.36 ||

praśāntagītōtsavanṛtyavādanā

vibhraṣṭaharṣā pihitāpaṇōdayā |

tadā hyayōdhyā nagarī babhūva sā

mahārṇavaḥ saṅkṣapitōdakō yathā || 2.48.37 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvyē

ayōdhyākāṇḍē aṣṭacatvāriṃśaḥ sargaḥ ||